

**Натисніть тут, щоб
купити книгу на сайті
або замовляйте за телефоном:
(0352) 51-97-97, (067) 350-18-70,
(066) 727-17-62**

Система дидактичного матеріалу для активізації словникового запасу молодших школярів у роботі над вивченням прикметника

I. РОЗВИТОК ТА УДОСКОНАЛЕННЯ ВМІННЯ АНАЛІЗУВАТИ МОВНИЙ МАТЕРІАЛ, КОРИСТУВАТИСЯ ПРИЙОМАМИ СИНТЕЗУ

1. Прочитайте (послухайте) вірш, завчіть його напам'ять.

Зайчик мовить зайченяті:

— Мій вухатий.

Сичить гуска гусеняті:

— Мій крилатий.

Лев говорить левенятку:

— Мій ласкавий.

Лис лепече лисенятку:

— Мій лукавий.

Які ще ознаки можна дібрати до назв цих малят? (Діти називають самостійно.)

Зразок виконання.

Зайченя — пухнасте, сіре, біле, маленьке, боязке, довговухе.

Гусеня — біленьке, швидке, моторне.

Левеня — веселе, сильне, жовтувате, обережне.

Лисеня — руде, хитре, винахідливе.

2. Послухайте уривок із вірша Лесі Українки. Запам'ятайте ознаки предметів. Запишіть їх з пам'яті разом із тими словами, з якими вони зв'язані в реченнях.

Вже сонечко в морі сіда;

у тихому морі темніє;

прозора глибока вода,

немов оксамит, зеленіє.

Зразок виконання.

Тихе море, прозора глибока вода.

3. Прочитайте (послухайте) вірш. Назвіть іменники, вжиті без прикметників. Доберіть до них прикметники самостійно.

Малюнок

Дід Мороз на склі раненько
малював коня тихенько.
Я від нього не відстав –
олівці, альбом дістав.

Я – хлопчина не ледачий,
ще побачим, в кого кращий!
Кінь на склі, мов лотос, білий,
ноги бистрі, ніби стріли ...

В мене кінь – баский і сивий,
з вітром сонячним у гриві!
Так і проситься в політ.
Подружитися б їм слід!

Зразок виконання.

Назви: *Дід Мороз, скло, олівці, альбом, політ.*

Назви з ознаками: *новорічний Дід Мороз, холодне скло, різнокольорові олівці, товстий альбом, швидкий політ.*

4. Послухайте уривок з казки Г.-К. Андерсена «Снігова королева». Запам'ятайте ознаки, вжиті автором до таких слів, як: вікна, волосся, личко.

«... Бабуся взяла дівчинку за руку, повела до себе в хатинку і замкнула двері на ключ. Вікна були високо від підлоги і всі різнокольорові – червоні, блакитні, жовті, тому сама кімната світилася дивним різнобарвним світлом. На столі стояв кошик зі стиглими вишнями, і Герда могла їх їсти досхочу. Поки вона їла, бабуся розчісувала їй волосся золотим гребінцем, а волосся у Герди кучерявилося і оточувало золотим сяйвом її миле, привітне личко, кругленьке і рожеве, як троянда».

Запишіть ці слова-назви ознак з пам'яті.

Зразок виконання.

Вікна – *різнокольорові, високі, червоні, блакитні, жовті.*

Волосся – *кучеряве, золоте.*

Личко – *миле, привітне, кругленьке, рожеве.*

5. Прочитайте текст. Доберіть до нього заголовок. До виділених слів доберіть ознаки і запишіть їх разом.

Навколо міста **ліс**. Там є **ріка, озера**. На лісових галявинах багато **квітів**. Тут і зупинилися **туристи**. Антон і Тарас поставили **намет**.

Зразок виконання.

Орієнтовні заголовки: «Туристи», «Юні мандрівники», «Відпочинок у лісі».

Навколо міста **зелений ліс**. Там є **чиста ріка, глибокі озера**. На лісових галявинах багато **чудових квітів**. Тут і зупинилися **юні туристи**. Антон і Тарас поставили **брзентовий намет**.

Довідка: брезент – груба, цупка тканина, яка погано пропускає воду.

6. Прочитайте скоромовки. Вивчіть їх і запишіть з пам'яті. У якій скоромовці є ознаки предметів, до яких можна дібрати слова, протилежні за значенням?

- Босий хлопець сіно косить, роса росить ноги босі.
- Білі барани грали на барабані.
- Всіх скоромовок не перемовиш, не перевискоромовиш.
- Золоті жолуді зовсім пожовтіли.

Зразок виконання.

Босий – взутий; білі – чорні.

7. Гра «Юні поети».

а) Прочитайте. Вставте з довідки потрібні за змістом слова.

Котик і Козлик

Ось Котик ... в садку собі ..., а Козлик ... за Котиком	І лапкою ... вмиває свій ..., а Козлик ... трясе ... .
--	---

Довідка: рогатий, рудою, вусатий, ходить, ротик, бородою, бродить, котик.

б) Утворіть римовані слова-назви ознак від іменників у дужках і доповніть ними віршик.

11. Прочитайте. Випишіть групи синонімів. До слова, яке залишилось, самостійно доберіть слова, близькі за значенням.

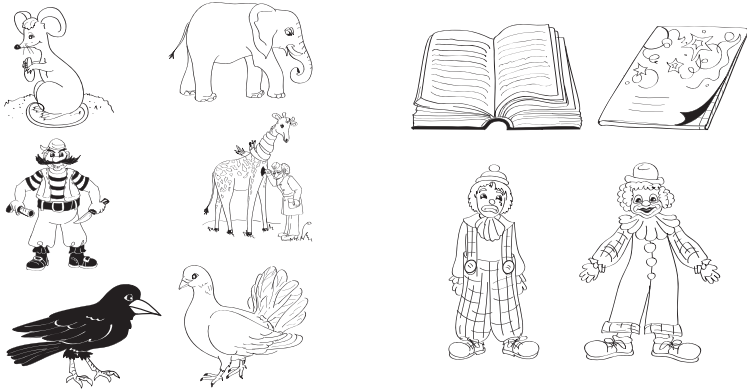
Багряний, жорстока, відважні, червоний, іноземна, безстрашні, сміливі, закордонна, чужеземна, хоробрі, заморська, рубіновий, кумачевий.

Зразок виконання.

- 1) іноземна, закордонна, чужеземна, заморська;
- 2) рубіновий, червоний, багряний, кумачевий;
- 3) сміливі, хоробрі, відважні, безстрашні;
- 4) жорстока, бездушна, черства, безжалісна, безсердечна, лиха.

12. До назв предметів, зображених на малюнках, доберіть прикметники, протилежні за значенням, і запишіть слова парами:

1. За розміром.
2. За рисами характеру.
3. За кольором.
4. За товщиною.
5. За виразом обличчя.

Зразок виконання.

1. Маленька мишка – великий слон.
2. Злий Бармалей – добрий Айболить.
3. Чорна ворона – білий голуб.
4. Товста книжка – тонкий зошит.
5. Сумний клоун – веселий клоун.

13. Прочитайте. Відшукайте слова, протилежні за значенням. Складіть (на вибір) чотири речення з парами антонімів.

трудолюбивий	здоровий	бідний
важкий	хворий	лінивий
білий	світлий	легкий
короткий	чорний	темний
багатий	довгий	щасливий
вологий	нешасний	сухий

Зразок виконання.

трудолюбивий – лінивий	вологий – сухий
важкий – легкий	хворий – здоровий
білий – чорний	світлий – темний
короткий – довгий	багатий – бідний
нешасний – щасливий	

1. Трудолюбивий успіхів досягає, а лінивий ні про що не дбає.
2. Взимку день короткий, а влітку – довгий.
3. Бідний багатому не товариш.
4. Щасливий той, хто друзів має, а нещасний – хто сам живе.

14. Прочитайте прислів'я та загадки. Знайдіть у прислів'ях антоніми.

До слів-відгадок доберіть ознаки, протилежні за значенням.

- Нових друзів май, а старих не забувай.
- Маленька праця краща за велике безділля.
- Ранній пізньому не кланяється.
- Я кругленька, червоненька, з хвостиком тоненьким. На городі мене рвуть і до столу подають.
- Червоний чобіт у землі горить.

Зразок виконання.

Нових – старих; маленька – велике; ранній – пізньому.

Відгадки.

Редиска: маленька, гірка.

Буряк: великий, солодкий.

Переможцем буде учень, який самостійно добере прикметники до поданих іменників і введе їх у речення.

3. Кольоровий ранок.

Одного разу Чіполіно хотів намалювати чудовий літній ранок. Довго думав він, якого кольору олівці потрібно взяти. Допоможемо йому, діти? Послухайте уважно текст і подумайте, якими кольорами ви б його доповнили. Запишіть їх разом з іменниками, поданими у тексті.

Чудовий літній ранок. Небо аж прозоре. Сонце ще низько, але вже ласкаво зігріває землю. На молоденькій травичці переливаються всіма барвами веселки крапельки роси.

Зразок виконання.

Голубе небо, жовтогаряче сонце, чорну землю, зеленій травичці.

4. Найрозумніший.

Слово *круглий* чоловічого роду, але може бути жіночого і середнього роду, позначає ознаку, поєднується з різними назвами. Прочитайте подані словосполучення і поясніть, якими іншими словами можна тлумачити значення слова *круглий*.

круглий стіл	круглий відмінник
кругла сирота	кругле обличчя
кругле яблуко	кругла сума

Переможцем стане учень, який зможе пояснити значення слова у кожному словосполученні і довести правильність своєї думки, склавши речення.

Наприклад:

1. Сорока Михайло залишився круглим (повним) сиротою. У нього не було ні батька, ні неньки. 2. Марічка була симпатична, білява, кругловида.

Зразок виконання.

Круглий стіл (має форму круга).

Кругла сума (велика, значна).

Круглий відмінник, сирота (повний).

Кругле обличчя (кругловиде).
Кругле яблуко (округлої форми).

5. Ерудит.

Прочитайте слово, записане по вертикалі. Кожна буква цього слова має бути в назві самостійно дібраних вами прикметників. Запишіть їх в рядки по горизонталі у чоловічому роді.

	п								
	р								
	и								
	к								
	м								
	е								
	т								
	н								
	и								
	к								

Зразок виконання.

	п	а	п	е	р	о	в	и	й
	р	у	д	и	й				
	с	и	р	н	и	й			
	к	р	а	с	и	в	и	й	
	м	и	р	н	и	й			
	е	к	о	н	о	м	н	и	й
	т	и	х	и	й				
	н	о	в	и	й				
	д	и	т	я	ч	и	й		
	к	и	ї	в	с	ь	к	и	й

Зміст

Вимоги програми щодо вивчення прикметника у початкових класах	3
--	---

Система дидактичного матеріалу для активізації словникового запасу молодших школярів у роботі над вивченням прикметника

<i>I. Розвиток та удосконалення вміння аналізувати мовний матеріал, користуватися прийомами синтезу.....</i>	<i>5</i>
<i>II. Розвиток та удосконалення вміння доводити правильність виконаного завдання .....</i>	<i>30</i>
<i>III. Розвиток та удосконалення вміння порівнювати мовні явища .....</i>	<i>36</i>
<i>IV. Розвиток та удосконалення вміння узагальнювати знання з вивченої теми .....</i>	<i>44</i>
<i>V. Розвиток та удосконалення вміння класифікувати мовний матеріал .....</i>	<i>50</i>
<i>VI. Розвиток та удосконалення вміння вживати в мовленні багатозначні слова, омоніми, антоніми і синоніми.....</i>	<i>59</i>
<i>VII. Розвиток та удосконалення вміння розв'язувати проблемні ситуації .....</i>	<i>71</i>
<i>VIII. Активізація словникового запасу ознаками предметів у роботі над розвитком творчих здібностей молодших школярів .....</i>	<i>91</i>

Лінгвістичні ігри

<i>A. Ігрові вправи на розвиток практичних умінь визначати рід прикметників.....</i>	<i>99</i>
<i>Б. Ігрові вправи на удосконалення практичних умінь вживати правильну відмінкову форму прикметників .....</i>	<i>105</i>
<i>В. Ігрові вправи на розвиток зв'язного мовлення з використанням лексики на позначення ознак предметів.....</i>	<i>108</i>